

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

VIITTOMAKIELISET OPPILAAT PERUSOPETUKSESSA

Viittomakieliset oppilaat perusopetuksessa

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

© Opetushallitus

Oppaat ja käsikirjat 2016:2

ISBN 978-952-13-6246-0 (nid.)

ISBN 978-952-13-6247-7 (pdf)

ISSN-L 1798-8950

ISSN 1798-8950 (painettu)

ISSN 1798-8969 (verkkojulkaisu)

Kuvat: Mikko Varjus / Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Onerva

Sarjakuva: Petra Juva

Taitto: Jouni Halonen / Grano Oy

Paino: Grano Oy, 2016

Sisällys

Johdanto	4
Viittomakieli ja viittomakieliset	5
Viittomakielisten erilaiset kielelliset taustat	6
Mikä on äidinkieli?.....	6
Suomenruotsalainen viittomakieli.....	8
Viittomakielisten oppilaiden opetuksen järjestäminen	9
Oikeus tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä erityisiin apuvälineisiin	10
Viittomakielen tulkkaus.....	11
Viittomakielentaitoinen avustaja.....	12
Viittomakielinen opetusryhmässäni – eri oppiaineiden näkökulmia	14
Kielikasvatus	14
Äidinkieli ja kirjallisuus	15
Viittomakieli ja kirjallisuus	15
Suomi viittomakielisille	17
Muut oppiaineet	18
Oppimisen ja koulunkäynnin tuki	21
Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen	22
Pidennetty oppivelvollisuus ja toiminta-alueittain opiskelu	22
Erityiset opetusjärjestelyt.....	24
Oppimisen arviointi	24
Viittomakielisten kielelliset oikeudet.....	25
Lisätietoa	28

Johdanto

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta tulee ottaa perusopetuksessa huomioon. Oppilaiden kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan tuntemaan ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin.¹

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaan viittomakielisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan ja viittomakielisestä yhteisöstä. Opetuksessa hyödynnetään viittomakielistä yhteisöä ja mediaa. Viittomakieltä käyttävät oppilaat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Perusopetuslain mukaan kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä². Lain perusteluiden mukaan ainakin viittomakieltä ensimmäisenä kielenä oppineille kuuroille opetus tulee antaa viittomakielellä³. Viittomakielinen perusopetus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä oppilaista.

Viittomakielisen perusopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielen taitoa ja lisätä valmiuksia toimia erilaisissa ympäristöissä. Viittomakielen ja kirjallisuuden opetuksessa oppilaat vahvistavat valmiuksiaan vuorovaikutukseen viittomakielellä osana oman elämänsä hallintaa. Vuorovaikutustaitojen kehittyessä he saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksente-

koon. Viittomakielisille kuuleville annetaan viittomakielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä viittomakielisen kommunikaation merkityksestä itselle ja viittomakieliselle yhteisölle⁴.

Nykyisin osa viittomakielisistä oppilaista opiskelee viittomakielisessä ryhmässä ja osa ryhmässä, jossa on sekä puhuttua että viittomakieltä käyttäviä oppilaita. Osa viittomakielisistä oppilaista opiskelee sellaisissa lähikouluissa, joissa ei ole muita viittomakieltä käyttäviä. Jotta näiden erilaisissa oppimisympäristöissä opiskelevien viittomakielisten oppilaiden opetuksen laatu ja yhdenvertaisuus saavutetaan, tulee koulussa huomioida oppilaiden yksilölliset tarpeet opetusjärjestelyissä.

Keskeinen merkitys opetusjärjestelyissä on äidinkielen huomioon ottamisella. Viittomakielen taitoa on tärkeä tukea, koska oma kieli, äidinkieli, on tunteiden, identiteetin ja ajattelun kieli. Kieli vahvistaa kulttuurista identiteettiä, oman kulttuurin tuntemusta ja siteitä omaan kieliyhteisöön. Äidinkieli on myös jokaisen perusoikeus: kaikilla Suomessa asuvilla on oikeus kehittää ja ylläpitää omaa äidinkieltään⁵.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin kirjatut laaja-alaisen osaamisen tavoitteet edellyttävät vahvaa kielellistä ja käsitteellistä osaamista, muun muassa monimuotoisten tekstien tulkitsemista.⁶ Myös viittomakielisiä oppilaita tulee rohkaista kasvamaan tietoisiksi kaksi- ja monikielisydestään.

1 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 3.3; luku 9

2 Perusopetuslaki 10 § 2 mom.

3 Hallituksen esitys eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi 86/1997

4 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 9.3; Viittomakieli ja kirjallisuus, s. 115

5 Perustuslaki 731/1999, 17 §

6 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 3.3

Viittomakieli ja viittomakieliset

Viittomakieli on monen Suomessa asuvan ja koulua käyvän lapsen äidinkieli. Tällöin hän kutsuu itseään viittomakieliseksi, kuten suomea äidinkielenään puhuva suomenkieliseksi. Moni viittomakielinen on kuuro, mutta eivät kaikki. Heissä on myös huonokuuloisia, sisäkorvaistutetta käyttäviä tai kuurojen vanhempien kuulevia lapsia. Viittomakieliseen yhteisöön kuulumisessa ratkaisevaa ei ole kuulon aste, vaan viittomakielen käyttö ja ryhmään samaistuminen. Suomen tai ruotsin kieli on useimmille viittomakielisille toinen kieli.

Samaa äidinkieltä käyttävien keskinäinen vuorovaikutus on vaivatonta ja on helppo tulla ymmärretyksi. Yhteisen äidinkielen lisäksi yhteiset kokemukset, historia ja visuaalisuuteen perustuva elämäntapa sitovat viittomakielisiä yhteen.

Viittomakieli ei ole samanlaista kaikissa maissa, vaan jokaisella maalla on oma kansallinen viittomakielensä. Viittomakielet ovat syntyneet käyttäjien luonnollisesta vuorovaikutuksen tarpeesta, kenenkään niitä erityisesti keksimättä, aivan samoin kuin puhututkin kielet. Suomen

kansalliset viittomakielet ovat suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli.⁷ Maahanmuuton myötä Suomeen on tullut muitakin viittomakielisiä.

Viittomakielissä viittomat ovat puhuttujen kielten sanoja vastaavia yksiköitä. Käsien liikkeet hyödyntävät kolmiulotteisuutta ja lisäksi myös ilmeet, suun ja vartalon liikkeet ovat viittomakielisen ilmaisun kielipollisia osia. Viittomakielessä on murteita, arki- ja juhlatyylejä sekä slangeja.

Viitotuilla kielillä on erilainen kielipollinen rakenne kuin puhutuilla kielillä. Tämän huomaa käytännössä, jos yrittää viittoja ja puhua yhtä aikaa. Silloin kummankin kielen rakenne usein hajoaa ja ymmärtäminen vaikeutuu.

Osa huonokuuloisista ja sisäkorvaistutetta käyttävistä oppilaista käyttää viitottua puhetta. Tällöin ei ole kyse viittomakielestä, vaan viitotussa puheessa on kyse menetelmästä, jossa viittomia käytetään tietoisesti puhutun kielen sanajärjestystä ja merkityksiä noudattaen. Tällöin keskustelijoilla tulee olla pohjana hyvät taidot kyseisessä puhutussa kielessä. Sen lisäksi yksittäisiä viittomia voidaan käyttää myös tukiviittomina puheilmaisun tukena. Tällöin vain osa sanoista viitotaan. Monet huonokuuloiset ja sisäkorvaistutetta käyttävät oppilaat hyötyvät siitä, että heidän opetuksessaan käytetään viittomakieltä, viitottua

puhetta tai tukiviittomia, koska se antaa kuulonvaraisen oppimisen lisäksi tarvittavaa visuaalista tukea.

Osa kuurosokeista käyttää viittomakieltä tai viitottua puhetta taktiilisti tuntoaistia hyödyntäen. Tämä tapahtuu kädestä käteen viittoon.

Myös maahanmuuttajien ja vieraskielisten joukossa on viittomakielisiä. Heidän kannaltaan keskeistä on suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen oppiminen. Heillä kodin kielellinen ympäristö saattaa muodostua useista viittomakielistä, kotimaassa käytetyistä viittomakielistä ja Suomessa käytetyistä viittomakielistä. On myös mahdollista, että maahanmuuttaja on kuuro, mutta ei ole lähtömaassaan saanut lainkaan viittomakielen opetusta eikä ole voinut käydä koulua. Tämä tulee huomioida kielten opetusta suunniteltaessa – oppilas saattaa tarvita tukea monikielisen ja -kulttuurisen identiteettinsä rakentamisessa.

Kun lähikouluissa on äidinkieleltään viittomakielisiä kullevia oppilaita, myös heidän kielitaustaansa on tärkeä tukea. Usein heidän suomen tai ruotsin kielen taitonsa on vahva, mutta se ei poista tarvetta saada tukea myös viittomakielessä.

Viittomakielestä ja sen merkityksestä voit lukea lisää Päivi Rainön artikkelista *Suomen viittomakieliset uuden uhan edessä* (<http://live.grano.fi/tuotanto/o/opetushallitus/suomen-viittomakieliset-uuden-uhan-edessa/>).

Viittomakielisten erilaiset kielelliset taustat

Mikä on äidinkieli?

Äidinkieli on mahdollista määritellä monella eri tavalla. Äidinkieleksi kutsutaan usein sitä kieltä, joka on opittu

⁷ SUVI. Suomen viittomakielten verkkosanakirja. <http://suvi.viittomat.net/> ja <http://suvi.teckensprak.net/>.

ensimmäiseksi ja yleensä juuri äidiltä. Tällöin kysymyksessä on lapsen ensimmäinen kieli, jolloin tätä kieltä määrittää ns. järjestyskriteeri. Äidinkieltä voidaan määrittää myös sen mukaan, mitä kieltä henkilö osaa parhaiten, jolloin puhutaan taitokriteeristä. Määräriteriksi kutsutaan sitä, kun äidinkieli määritellään eniten käytetyn kielen mukaan. Viimeinen äidinkielen määrittelykriteeri on identiteettikriteeri, jolla määritellään kieli, josta henkilö pitää eniten ja jonka puhujien joukkoon hän tuntee kuuluvansa.

Kaikkien näiden kriteereiden ei tarvitse täyttyä, yksikin riittää⁸. Lapsi voi oppia viittomakielen ensimmäisenä kielelleen tai omaksua sen myöhemmin, jolloin siitä tulee hänen parhaiten hallitsemansa tai eniten käyttämänsä kieli. Viittomakielestä voi tulla lapsen äidinkieli myös samaisutumisen kautta.

Rinnakkais- tai monikielinen voi itse määritellä, mikä/mitkä hänen äidinkieltensä ovat – itselle läheisiä kieliä voi siis olla useampiakin. Oman äidinkielen vahva hallinta on perusta ajattelulle ja tunne-elämän tasapainoiselle kehitykselle. Se on myös tärkeä väline sekä uusien kielten että kaiken muunkin tiedon oppimiseen ja omaksumiseen ja tukee näin kaikkea oppimista.

Viittomakielisen oppijan rinnakkais- ja monikielisyydestä kertoo lisää puheterapeutti Laura Kanto artikkelissaan *Viittomakielisen oppijan rinnakkais- ja monikielisyyys*, (http://www.edu.fi/perusopetus/aidinkieli/viittomakielen/viittomakielisen_oppijan_monikielisyyys).

Viitottuihin kieliin liittyvä erityispiirre on se, että ne eivät siirry sukupolvelta toiselle samalla tavalla kuin puhutuilla kielillä on tapana. Tämä johtuu siitä, että yli 90 % viittomakieltä tarvitsevista kuulovammaisista lapsista syntyy

perheisiin, joissa vanhemmat ovat kuulevia eivätkä valmiiksi osaa viittomakieltä.⁹

Taulukon 1 (s. 10) vihreissä sarakkeissa kuvataan sinisellä nuolella viittomakieltä käyttävän oppilaan kotitaustaa ja rinnakkais- ja monikielisyyden kehittymistä kielten omaksumisjärjestyksen näkökulmasta. Järjestys ei välttämättä kerro siitä, mitä kieltä lapsi koulupäivän aikana käyttää eniten. Joskus oppilaan kaksikielisyyys on jo varhain kehittynyt niin, että hän osaa toimia eri tilanteissa eri kielillä.

Vihreällä siis kuvataan tilanteita, joissa kotona on käytetty viittomakieltä jo varhain ja lapsi oppii ensin viittomaan, sitten muita kieliä. Osa viittomakielisistä kuuroista lapsista käyttää suomea tai ruotsia äidinkielen tavoin, mutta vain kirjoitetussa muodossa. Lisäksi on muistettava, että kuurojen ryhmään identifioiduista myös huonokuuloisia, kuurosokeita tai kuulonäkövammaisia sekä sisäkorvaistutetta käyttäviä. Viittomakieltä käyttävien kuurojen vanhempien kuulevista lapsista käytetään myös nimitystä CODA, joka on lyhenne englannin kielen sanoista *children of deaf adults*.¹⁰

Sinisessä sarakkeessa puolestaan kuvataan sitä, että kotona on käytetty pääasiassa puhuttua kieltä eli suomea, ruotsia tms., ja viittomakieli tai sen muunnokset otettu käyttöön myöhemmin (esimerkiksi viitottu puhe). Nämä oppilaat käyttävät usein säännöllisesti joko korvan takana tai korvakäytävässä pidettävää kuulolaitetta tai sisäkorvaistutetta (SI).

8 Nissilä Leena, Martin Maisa, Vaarala Heidi ja Kuukka Ilona 2006. Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielellä -opetukseen. Opetushallitus. s. 12.

9 HE 294/2014 vp Hallituksen esitys viittomakielilainsiksi, s. 36; Hoyer, Karin. 2012. Dokumentation och beskrivning som språkplanering - perspektiv från arbete med tre teknade minoritetsspråk. Nordica Helsingensia 29; TS 3. Helsingfors universitet, Nordica – Finska, finskurgiska och nordiska institutionen, s. 109; Rainö, Päivi. 2012. Sisäkorvaistutteen saaneiden kuurojen lasten ja nuorten kielivalinnoista ja tulkkauspalvelujen tarpeesta. Sarja F. Katsauksia ja aineistoja 7, 2012. Humanistinen ammattikorkeakoulu, s. 6. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/humak-sisakorvaistute-raino-2012.pdf>

10 Gallaudet University Library Children & Parents Research Guide, <http://libguides.gallaudet.edu/content.php?pid=351146&sid=2873725>

Taulukko 1. Esimerkkejä viittomakieltä käyttävän rinnakkais- ja monikielisyyden kehittymisestä.

LAPSEN KIELITAUSTA / LAPSEN KIELTEN OMAKSUMISJÄRJESTYS	Viittomakielisten kuu- rojen vanhempien kuuro tai huonokuuloinen lapsi	Viittomakielisten kuurojen vanhem- pien kuuleva lapsi	Kuulevien van- hempien kuuro tai huonokuuloi- nen lapsi	Kuulevien van- hempien huono- kuuloinen lapsi
		Viittomakielisen kuuron lapsen kuuleva sisarus		
Äidinkieli / Ensikieli	viittomakieli	viittomakieli suomi / ruotsi	viittomakieli? viitottu puhe? tukiviittomat?	suomi / ruotsi (kommunikaatio- menetelmin tuet- tuna, esim. viitottu puhe, tukiviittomat)
Toinen kieli	suomi / ruotsi		suomi / ruotsi	viittomakieli?
Muut kielet	2. kotimainen kieli vieraat kielet	2. kotimainen kieli vieraat kielet	2. kotimainen kieli vieraat kielet	2. kotimainen kieli vieraat kielet

Suomenruotsalainen viittomakieli

Suomenruotsalaisen viittomakielen (finlandssvenskt teckenspråk) käyttäjät jäävät hyvin usein suomalaista viittomakieltä käyttävien varjoon. Tämä kieliyhteisö on erittäin pieni ja sen käyttäjät asuvat pääasiassa maamme rannikkoseudulla. Enemmistö suomenruotsalaisten perheiden viittomakielisistä lapsista elää neljän kielen ympäröiminä. Perheissä saatetaan käyttää viittomakiel-
ten lisäksi puhuttua ruotsin kieltä ja mahdollisesti jonkin verran suomea. Ihannetilanteessa lapsi on kosketuksissa molempiin viittomakielisiin ja erottaa ne ja niiden käyttö-
tilanteet toisistaan. Suomenruotsalaisen viittomakielen käyttötilanteita on kuitenkin tarjolla hyvin vähän, sillä kielen käyttäjien määrän arvioidaan olevan alle sata. Suu-

rin osa suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävistä on yli 55-vuotiaita ja asuu ruotsinkielisellä rannikolla. Perus-
opetuksessa olevia oppilaita on hyvin vähän ja he käyvät koulua lähinnä Uudenmaan ja Pohjanmaan maakuntien kouluissa.¹¹

Suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien perusope-
tuksesta kerrotaan tarkemmin Opetushallituksen esit-
teessä *Teckenspråkiga elever i grundskolan*.

11 Andersson-Koski, Maria. 2015. Mitt eget språk – vår kultur. En kart-
läggning av situationen för det finlandssvenska teckenspråket och döva
finlandssvenska teckenspråkiga i Finland 2014-2015. Finlandssvenska
Teckenspråkiga rf.

Viittomakielisten oppilaiden opetuksen järjestäminen

Perusopetuslain mukaan kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä. Lain perusteiden mukaan ainakin viittomakieltä ensimmäisenä kielellä oppineille kuuroille opetus tulee antaa viittomakielellä. Viittomakielinen perusopetus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä oppilaista¹².

Jos viittomakieltä käytetään opetuskielenä ja kaikessa muussakin koulun vuorovaikutuksessa suoraan henkilöiden kesken viittomakielellä, on kyse viittomakielisestä ympäristöstä. Viittomakielisessä ympäristössä kielellinen ja sosiaalinen vuorovaikutus tapahtuu suoraan henkilöiden kesken viittomakielellä ja viittomakielisen kulttuurin piirteet huomioiden.

¹² Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 9.3.

Viittomakielisessä oppimisympäristössä

- Visuaalisuutta korostetaan kaikessa opetuksessa ja kommunikaatiossa.
- Istumajärjestys puolikaaren muodossa varmistaa sen, että oppilaat näkevät toistensa viittomisen.
- Kun luokassa käytetään puheenvuoroja vuorotellen, voidaan varmistaa, että kaikkien asiat tulevat nähdyiksi ja kuulluksi – keskustelutaitojen lisäksi näin harjoitellaan viittomakielisen kulttuurin normeja.
- Oppilaille annetaan aikaa luettavan materiaalin silmäilylle taululta tai oppimateriaalista ennen opetettavan asian käsittelyä. Oppilaan on ensin ehdittävä katsoa kyseistä kohtaa ja sen jälkeen siirrettävä katseensa viittojaan päin.

Kun opetus annetaan suomen tai ruotsin kielellä ja se tulkataan viittomakielelle, kyseessä ei ole viittomakielinen oppimisympäristö. Tulkattu opetus eroaa viittomakielisestä opetuksesta siten, että viittomakielinen oppilas voi saada tulkin välityksellä tiedon vain osasta luokassa käydystä keskustelusta. Tulkin samanaikaistulkkauksena tuottama kieli ei välttämättä sisällä kaikkia viittomakieliseen ilmaisuun kuuluvia piirteitä ja toisaalta tulkkauksessa voi esiintyä viittomakieleen kuulumattomia puhutun kielen piirteitä. Tilanne saattaa olla hämmäntävä etenkin pienelle oppilaalle, jonka viittomakielen taito on vasta kehittymässä ja suomen- tai ruotsin kielen opettelu juuri alkamassa.

Oikeus tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä erityisiin apuvälineisiin

Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut sekä erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla¹³. Palveluista ja apuvälineistä on säädetty omassa, erillisessä lakipykälässä, joten asia ei ole sidoksissa oppilaan tuen tasoon. Oppilas voi siis saada näitä paitsi erityisen tuen aikana, myös osana yleistä tai tehostettua tukea. Viittomakielen tulkin tai viittomakielentaitoisen avustajan käytön tarkoituksena on turvata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikkina koulupäivinä.¹⁴

Viittomakielinen oppilas voi tarvita myös erityisiä apuvälineitä, jollaisia ovat esimerkiksi erilaiset tietotekniset sovellukset. Oppilaan kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat oppilasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti ja niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä erityisistä apuvälineistä. On tärkeää ilmoittaa niiden tarpeesta ja mahdollisista asiantuntijalausunnoista sekä tehdä hakemus kunnan opetustoimelle mahdollisimman varhain. Näin päätöksen tekemiseen ja käytännön järjestelyihin on riittävästi aikaa. Palveluiden tai apuvälineiden tarvetta arvioidaan koulussa moniammatillisena yhteistyönä hyödyntäen oppilaan ja huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.

¹³ Perusopetuslaki (477/2003), 31 § 1 mom.

¹⁴ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 7.5.3.

Tehostettua tukea saavan oppilaan palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan oppilaan palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle oppilaalle mahdollisista palveluista ja erityisistä apuvälineistä tehdään hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS).

Terveydenhuollon myöntämistä yksilöllisistä kuulon apuvälineistä voit lukea muun muassa Kieli, kuulo ja oppiminen –teoksen (2016) artikkeleista Seitsonen, Kurki & Takala: *Kuulokojeet kuntoutuksen tukena* ja Kurki: *Kuntoutusohjaus – työtä lapsen lähellä* sekä osoitteesta <http://kuuloavain.fi/tietoa-arkisto/>.

Viittomakielen tulkkaus

Suunniteltaessa kuuron viittomakielisen lapsen koulunkäynnin aloittamista, on pohdittava, järjestetäänkö luok-

kaan tulkkaus vai käytetäänkö luokassa viittomakielentaitoista avustajaa vai onko oppilaalla opiskelun tukena sekä tulkki että avustaja.¹⁵ Jos oppilaalla ei ole henkilökohtaisen avustamisen tarvetta ja hänellä on jo viittomakielen taitoa, järjestetään luokkaan tulkkaus. Jos oppilaan viittomakielen taito ei vielä riitä tulkin välityksellä opiskeleminen, tarvitaan hänelle viittomakielentaitoinen avustaja. Tulkkauksen tavoitteena on ilmaista esitetyt asiat toisella kielellä mahdollisimman samansisältöisinä. Tulkki ei toimi avustajana, vaan välittää läsnäolijoille sen, mitä puhutaan tai viitotaan. Viittomakieltä käyttävälle oppilaalle tulkkaus on välttämätöntä kaikissa tilanteissa, myös ryhmätöissä, välitunneilla ja niin edelleen.

Viittomakielen tulkkauksessa alemmilla vuosiluokilla tulkin ammattitaitoon tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta tulkkauksen kautta tarjoutuvat kielelliset virikkeen tukisivat myös oppilaan kielellistä kehitystä. Tulkin on hahmotettava opetuksen sisällöt pedagogisesta näkökul-

15 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 7.5.3.

masta ja osattava myös välittää sisällöt kielellisesti oikein. Jo hyvin pienen oppilaan on tärkeä päästä näkemään puhekielisen ympäristönsä kielellisen vuorovaikutuksen kirjoja – sen perusteella hän rakentaa ymmärrystä ympäristönsä kulttuurista ja toimintatavoista. Tulkkauksen kautta on mahdollista seurata keskusteluja pääpiirteissään ja osallistua niihin, mutta tulkkaus ei vastaa äidinkielistä kielenkäyttöä yhtä lailla kuin kaikki normaalikuuloisen oppilaan kuulema kieli.

Ylemmillä vuosiluokilla osa opetettavista aineista on jo hyvin vaativia, ja siksi kahden tulkin käyttö eli paritulkkaus voi olla perusteltua tulkkauksen laadun vuoksi. Jos tulkkaus ei ole laadukasta, tiedon vastaanottaminen ja oppilaan itsensä ilmaiseminen vaikeutuvat ja hidastavat oppimista. Esimerkiksi vieraiden kielten opiskelussa kirjoitustulkkauksen käyttö viittomakielen tulkkauksen rinnalla tai sen sijaan voi olla perusteltua.

Viittomakielentaitoinen avustaja

Osa viittomakielisistä oppilaista voi tarvita tulkin lisäksi avustajan. Mikäli oppilas ei vielä osaa viittomakieltä eikä siis hyödy tulkin käytöstä, voi hänellä olla luokassa pelkkä avustaja. Avustaja voi olla henkilökohtainen tai koko ryhmän yhteinen, tärkeintä on, että hänellä on hyvä viittomakielen taito. Avustajan tehtäviin ei kuitenkaan kuulu tulkkinä toimiminen.

Avustaja edistää oppilaan itsenäisyyttä, omatoimisuutta ja osallisuutta kouluyhteisössä. Hän voi myös ohjata oppilasta päivittäisten asioiden oppimisessa, kuten pukemisessa ja ruokailussa. Avustaja voi erilaisia kommunikointikeinoja käyttäen tukea ohjattavaa yhteisissä leikeissä ja toiminnoissa muiden kanssa. Työhön voi kuulua myös muiden ryhmän tai luokan lasten ohjaamista, kasvattamista ja tukemista.

Viittomakielen tulkin kanssa työskenneltäessä

- Kun kouluun tulee viittomakielen tulkki, tulkin rooli on hyvä käydä läpi koulun muiden aikuisten kanssa. Tulkki ei ole avustaja, vaan hän vastaa ainoastaan viestin välittämisestä eli siitä, että opetus on kielellisesti mahdollisimman saavutettavaa.
- Viittomakielinen kuuro saa kaiken tiedon visuaalisesti eli näkönsä avulla. Yleensä tulkki istuu luokan etuosassa lähellä opettajaa ja oppilas sivumalla siten, että hän näkee muut oppilaat. Näin viittomakielisen oppilaan on helppo seurata sekä tulkkia että opettajaa, sillä useat viittomakieliset seuraavat tulkin lisäksi myös opettajan huuliota, ilmeitä ja eleitä. Seuratessaan tulkkia oppilas saattaa nyökätä aika ajoin, millä hän ilmaisee tulkille, että on ottanut vastaan siihen asti viitotut asiat – se ei vielä tarkoita, että hän olisi *ymmärtänyt* asiasisällön merkityksen.
- On tärkeä muistaa, ettei mene seisomaan tulkin ja oppilaan väliin, jotta ei estä oppilasta saamasta informaatiota. Kannattaa myös tarkistaa, että takana ei ole ikkunaa tai muuta häikäisevää valoa.
- Vaikka opiskelutulkkaus on ns. simultaani- eli samanaikaistulkkausta, tulkkauksessa on aina vähän viivettä. Sen vuoksi tulee odottaa, kunnes tulkki saa edellisen asian (esimerkiksi kysymyksen) tulkatuksi ennen kuin puheenvuoro siirretään seuraavalle.
- Muistiinpanojen tekeminen ja havaintovälineiden seuraaminen yhtä aikaa tulkkauksen seuraamisen kanssa on oppilaalle vaativaa. Opetuksessa tämä huomioidaan antamalla oppilaalle riittävästi aikaa siirtää katse oikeaan suuntaan. Opettaja voi myös antaa muistiinpanot tai tekstit viittomakieliselle oppilaalle etukäteen. Tällöin oppilas voi keskittyä seuraamaan tulkkausta ja lisäksi muistiinpanoihin haluamiaan kommentteja. Tulkin kanssa on sovittava siitä, millaista materiaalia hän tarvitsee tehtävänsä valmistautumista varten.
- On tärkeää totutella puhumaan aina suoraan oppilaalle eikä ”tulkin kautta”. Viittomakielisessä vuorovaikutuksessa katsekontakti on välttämätön, ja siksi viittomakielistä oppilasta tulee katsoa silmiin silloin, kun puhuu hänen kanssaan kahden kesken. Jos oppilaille jaetaan luokassa materiaalia, sitä ei ojenneta tulkille, vaan suoraan oppilaalle.
- Kun lapsi käyttää tulkkia ensimmäisiä kertoja, hän ei välttämättä vielä osaa seurata tulkkia ja tarvitsee tähän tukea. Tämä vaatii sitä enemmän harjoittelua, mitä pienemmästä oppilaasta on kyse.
- Tulkin käyttöön liittyvistä käytänteistä keskustellaan aina oppilaan itsensä kanssa. Muistattehan ottaa huomioon myös oppituntien ulkopuoliset sosiaaliset tilanteet!

Viittomakielinen opetusryhmässäni – eri oppiaineiden näkökulmia

Kielikasvatus

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielen ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja

eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.¹⁶

Viittomakielinen oppilas voi olla äidinkieleltään kaksi- tai monikielinen ja kulttuuritautaltaan kaksi- tai monikulttuurinen riippuen lapsen kieliympäristöstä. Kielet voivat olla viitottuja kieliä tai viitottuja ja puhuttuja kieliä. Ratkaisevaa viittomakielisen lapsen kielenkehitykselle on se, millaista kielellistä syötöstä hän varhaislapsuudessaan on saanut ja millaisessa kieliympäristössä hän on kasvanut. Kahta tai useampaa puhuttua kieltä omaksuvaan lapseen verrattuna viittomakielinen oppija omaksuu kahden kielen lisäksi myös kaksi eri kielenkäytön kanavaa. Hän omaksuu visuaalisen viitotun kielen ja lisäksi puhuttua kieltä joko auditiivisesti ja/tai kirjoitetussa muodossa.¹⁷

Koulun rooli viittomakielisen oppilaan kielikasvatuksessa on tärkeä. Koulun pitää huolehtia oppilaan kaikkien kielten taidon ja kieli-identiteetin kehittymisestä. Oppilaan aloittaessa koulua, koulun on tärkeä selvittää erityisesti lapsen viittomakielen taidon taso, jotta kielen kehitystä ja oppimista voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla.

Haasteellinen tilanne saattaa olla niillä oppilailla, jotka ovat saaneet vähäistä kielellistä syötöstä ja joiden viittomakielen taito ei ole kehittynyt ikätasoa vastaavalle tasolle. Lisäksi maahanmuuttajataustaiset viittomakieliset oppilaat, joiden viitottu äidinkieli on muu kuin suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli, tarvitsevat koulussa

erityisiä järjestelyjä ja suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen opetusta.

Äidinkieli ja kirjallisuus

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoisiksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden ja kotien kanssa oppilaiden kielikasvatuksesta ja auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä monikulttuurisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Oppilaita rohkaistaan rakentamaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja kielen havainnoinnin taitoja.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat oppittavien asioiden merkityksellisyys oppilaille ja osallisuuden kokemukset. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon oppilaiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo ja tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevia.¹⁸

Viittomakieli ja kirjallisuus

Viittomakielen ja kirjallisuuden opetuksessa oppilaat vahvistavat valmiuksiaan vuorovaikutukseen viittomakielellä osana oman elämänsä hallintaa. Vuorovaikutustaitojen kehittyessä he saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Opetus lisää op-

¹⁶ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 13.4.1.

¹⁷ Takkinen, Ritva & Rainö, Päivi. 2016. Puhuen ja viittoen – kaksi väylää kohti kieltä. Teoksessa Takala Marjatta ja Sume Helena (toim.). Kieli, kuulo ja oppiminen. Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Finn Lectura, s. 56–68.

¹⁸ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 103–104

Taulukko 2. Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine viittomakielisellä oppilaalla.

Äidinkieli ja kirjallisuus	
Viittomakieli ja kirjallisuus	Suomi tai ruotsi viittomakielisille
Keskeistä viittomakielen ja kirjallisuuden oppimäärässä: ▪ viittomakieli ▪ monilukutaito ja tekstien tuottaminen ▪ tiedon hankinta ja jakaminen ▪ kertomusperinne ▪ kulttuuri	Keskeistä suomen tai ruotsin kielen oppimäärässä viittomakielisille: ▪ suomen tai ruotsin kieli ▪ monilukutaito ja tekstien tuottaminen ▪ tiedon hankinta ja jakaminen ▪ kirjallisuus ▪ kulttuuri

pilaiden ymmärrystä viittomakielisen kommunikaation merkityksestä itselle ja viittomakieliselle yhteisölle.¹⁹

Viittomakieltä opiskelevat oppilaat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisille kuuleville annetaan opetusta mahdollisuuksien mukaan²⁰. Opetus vastaa yhteistyössä kotien, viittomakielisen yhteisön ja muiden oppiaineiden opetuksen kanssa oppilaiden kielitaidon kehittämisestä sekä auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään rinnakkais- ja monikielisyytään hyödyntäen.

Opetuksessa keskeisiä ovat kieli, kirjallisuus ja kertomusperinne, perinteet, tavat, taide ja historia. Tavoitteena on, että oppilaat tulevat entistä tietoisemmaksi itsestään viittomakielen käyttäjinä ja ymmärtävät kielen sosiaalisen merkityksen yhteisölle. Opetuksen tavoitteiden ja sisältöjen määrittelyssä sekä oppimisen arvioinnissa huomioidaan opetuksen laajuus.²¹

Viittomakieliset kuurot ja huonokuuloiset oppilaat opiskelevat saman tuntimäärän puitteissa sekä viittomakieli ja

kirjallisuus -oppimäärän että suomi tai ruotsi viittomakielisille -oppimäärän.²²

Vuosiluokilla 1–2 viittomakielen ja kirjallisuuden opetuksessa pääpaino on vuorovaikutustaitojen kehittämisessä. Myös kieli- ja kulttuuriperintöön tutustuminen on tärkeää. Kieltä käytetään erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksen avulla kehitetään oppilaiden ajattelu- ja ilmaisutaitoja.²³

Vuosiluokilla 3–6 työskentelyn painopisteenä on aktiivinen vuorovaikutus ja kielen keskeisimpien ominaispiirteiden tarkastelu. Oppilaiden kielitaitoa kehitetään viittomistoa ja käsitteistöä monipuolistamalla. Tavoitteena on oppia arvioimaan omaa oppimista.²⁴

Vuosiluokilla 7–9 erityisenä tehtävänä on syventää ja laajentaa oppilaiden viittomakielen taitoa. Oppilaat tutustuvat erilaisiin viitottuihin ja muihin teksteihin sekä oppivat tulkitsemaan, analysoimaan ja tuottamaan niitä. Oppilaiden suhde viittomakieliseen kertomus- ja kulttuuripe-

19 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 9.3

20 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 87.

21 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 115–116.

22 Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012).

23 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 13.4.1.

24 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 14.4.1.

rinteeseen sekä kieliyhteisöön syvenee ja monipuolistuu. Oppilaat ymmärtävät viittomakielen aseman vähemmistökielenä ja vastuunsa kielen säilymisestä.²⁵

Viittomakielen ja kirjallisuuden opetus voidaan toteuttaa monella tavalla. Viittomakielisessä oppimisympäristössä opetus toteutuu viittomakieli ja kirjallisuus -oppimäärän ryhmä- tai yksilöopetuksena. Jotkut kunnat ovat järjestäneet viittomakielen opetusta lähikouluissa opiskeleville viittomakielisille – sekä kuuroille että kuuleville – oppilaille ryhmissä, jotkut puolestaan etäyhteyksiä hyödyntäen.²⁶ Lisätietoja järjestelyistä saa Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin ohjaavilta opettajilta.

Myös viittomakielistä yhteisöä tarvitaan osallistumaan viittomakielisen oppilaan arkeen! Esimerkkejä löydät osoitteesta <http://edu.fi/perusopetus/aidinkieli>.

Suomi viittomakielisille

Viittomakielisten opetuksessa Suomessa on keskeisenä tavoitteena korkeatasoiseen kaksikielisyyteen kasvamisen tukeminen ja edellytysten luominen sille, että viittomakielinen oppilas voi saavuttaa jatko-opinnoissa vaadittavan kielitaidon molemmilla kielillä sekä toimia tasavertaisena jäsenenä sekä suomenkielisissä että viittomakielisissä yhteisöissä. Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan ja opetuksen tavoitetaso määritellään suomen kieli ja kirjallisuus ja/tai suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää soveltaen. Tällöin myös oppilaan arviointi määräytyy sen mukaan, kumman oppimäärän pohjalta suomi viittomakielisille -oppimäärä on laadittu. Lisäksi huomioidaan oppilaan kielellinen ja kulttuurinen tausta sekä perheen ja muun ympäristön tarjoaman tuen määrä suomen kielen kehittymiselle.²⁷

Suomen kielen opetuksen tavoitteiden ja sisältöjen määrittämisessä ja sisältöjen valinnassa otetaan huomioon, että viittomakielisten kuurojen oppiminen etenee yksilöllisesti oppilaasta riippuen. Tärkeää on se, että oppilas osaa ensin viittomakieltä riittävän hyvin. Viittomakielisessä oppimisympäristössä suomen kieltä opetetaan viittomakielellä ja suomen kielen ilmiöitä verrataan jatkuvasti viittomakielen vastaaviin ilmiöihin. Tulkin välityksellä suomen kieltä opetettaessa on erityisesti otettava huomioon se, että viittomakieliselle kuuralle oppilaalle suomen/ruotsin kieli on toinen kieli ja voi olla, ettei hän koulua aloittaessaan osaa sitä vielä lainkaan. Koska viittomakieliset kuurot oppilaat opiskelevat saman tuntimäärän puitteissa sekä viittomakieli ja kirjallisuus -oppimäärän että suomi tai ruotsi viittomakielisille -oppimäärän, on oppilaskohtaisesti syytä miettiä tuntimäärien jakautumista näiden kahden oppimäärän kesken.

25 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 15.4.1.

26 Blogi: Viittomakielen digitaalinen "pyöräilevä opettaja"
<https://www.onerva.fi/viittomakielen-digitaalinen-pyoraileva-opettaja/>

27 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 13.4.1.

Viittomakielisen kuuron oppilaan suomen kielen oppiminen lähtee usein liikkeelle kirjainten ja niitä vastaavien sormiaakkosten opettelusta. Osa oppilaista on ehkä jo ennen kouluun tuloaan oppinut lukemaan yksittäisiä sanoja. Opeteltaessa yksittäisiä sanoja niiden kirjoitusasua voidaan harjoitella sormiaakkosten avulla eli sanat sormitetaan, mutta joillekin oppilaille luontaisempi tapa erityisesti alkuvaiheessa voi olla oppia tunnistamaan kokonaisia sanahahmoja. Sanojen sormittaminen on hyvä tuki kirjoittamista harjoiteltaessa. Jo varhaisessa vaiheessa pyritään siirtymään yksittäisten sanojen lukemisesta ja kirjoittamisesta lausetasolle, jolloin oppilas tutustuu suomen kielen sanojen erilaisiin taivutusmuotoihin ja oivaltaa sanan tarkoittavan samaa, vaikka se taivutettuna näyttäisikin erilaiselta. Lausetason lukemisesta ja kirjoittamisesta siirrytään pikkuhiljaa lukemaan ja tuottamaan pieniä tekstejä.

Luetun ymmärtäminen vaatii pohjakseen riittävän sujuvan lukutaidon. Ymmärtäminen etenee yksittäisten sanojen ja lauseen osien tunnistamisesta tekstin sisällön ymmärtämiseen, kun tekstistä keskustellaan viittomakielellä. Luetun ymmärtämistä voi edistää myös kirjallisilla kysymyksillä tekstistä, oppilaan taidot huomioiden.²⁸

Suomen kielen rakenteita opetettaessa niitä voidaan verrata vastaaviin viittomakielen rakenteisiin. Oman haasteensa tuo se, että puhutut ja viitotut kielet ovat rakenteeltaan hyvin erilaisia. Koska suomen kielessä on paljon päätteitä ja sanoja taivutettaessa myös sanojen vartalot usein muuttuvat, on tärkeää, että säännöt pyritään esittämään havainnollisesti visuaalisessa muodossa esimerkiksi käyttämällä värejä tai alleviivauksia sanojen päätteissä tai vartalossa tapahtuvissa muutoksissa. Suomi toisena kielenä -opetuksen näkökulmaa ja menetelmiä voi hyö-

dyntää suomen kielessä esiintyviä säännönmukaisuuksien opettamiseen.

Suomen kielen opetuksessa pyritään käyttämään mahdollisimman paljon autenttisia, oppilaiden arkipäivään ja elämään liittyviä materiaaleja. Kynän ja paperin lisäksi kirjoittamisen harjoittelussa käytetään apuna viestintäteknologiaa.

Vinkkejä opetuksen toteuttamiseen löydät <http://edu.fi/perusopetus/aidinkieli>.

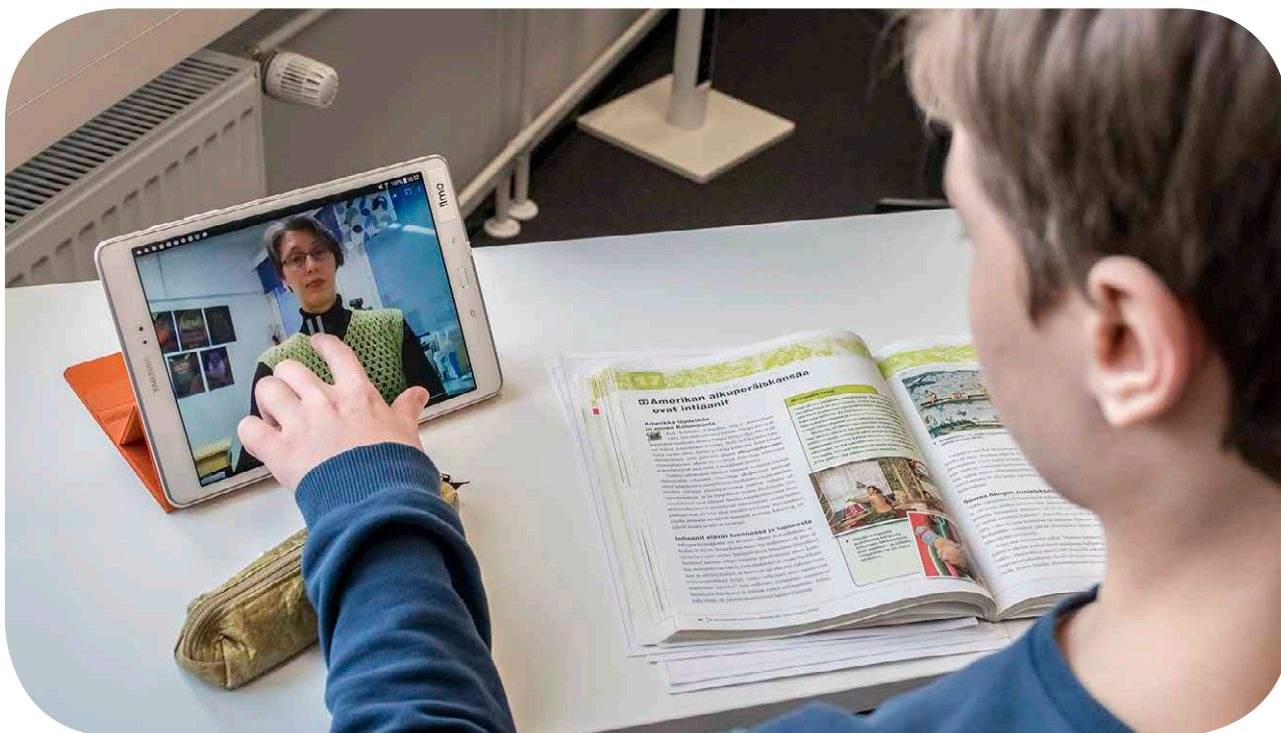
Muut oppiaineet

Viittomakielisillä muidenkin aineiden opetus on aina myös kielen opetusta - sekä viittomakielen että suomen kielen. Opetustilanteissa on varmistettava aina uusien käsitteiden ymmärtäminen viittomakielellä ja tarvittaessa sovittava siitä, miten tietyt käsitteet viitotaan. Koska opetuksessa käytettävät materiaalit ovat pääosin suomenkielisiä, tulee eri aineiden opetuksessa huomioida myös suomenkielisten käsitteiden opettelu. Oppiaineiden tiedollisen osuuden kasvaessa suomen kielen osaaminen korostuu etenkin reaaliaineissa.

Viittomakielisen oppimateriaalin tarjoaminen tukee myös heikommin suomea osaavien opiskelua yleisen opetuksen tavoitteiden mukaisesti. Käänteisen opetuksen/oppimisen työskentelytapa on hyvä työkalu tällä osa-alueella. Eri oppiaineissa on hyvä huomioida myös viittomakielisen yhteisön näkökulmaa. Esimerkiksi historian oppisisältöjen lisäksi täytyy opiskella myös viittomakielisten historiaa. Ajankohtaisten viittomakielisten elämään vaikuttavien tapahtumien tai lakimuutosten huomioiminen tukee oman elämän hallintaa ja oppilaat saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon.²⁹

28 Takala, Marjatta. 2016. Lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen. Teoksessa Takala Marjatta ja Sume Helena (toim.). Kieli, kuulo ja oppiminen. Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Finn Lectura, s.148–170.

29 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 87.

Käänteinen opetus (tai käänteinen luokkahuone, engl. *flipped classroom*) on monimuoto-opetuksen muoto, jossa ennalta jaetaan oppilaille tulevien opituntien materiaali ja niihin liittyviä tehtäviä. Näin varsinaisella oppitunnilla jää enemmän aikaa opettajan ja opiskelijoiden väliselle vuorovaikutukselle. Viittomakielisten opetuksessa jaettavan materiaalin on hyvä olla kirjoitetun tekstin lisäksi saatavissa

viittomakielisenä videona, joka jaetaan esimerkiksi Internetin kautta. Internetissä löytyy jonkin verran valmiita viittomakielisiä videoita eri aiheista esimerkiksi viittomakielisestä kirjastosta, mutta viittomakielisen oppilaan kanssa työskentelevät pystyvät helposti myös tekemään videoita itse youtubeen ja jakamalla niihin linkin esimerkiksi qr-koodin tai sähköpostin kautta.³⁰

30 Pitkänen, Kristiina & Savolainen Anu. 2015. Onerva – A School and a Centre for Learning and Consulting Education and Support for Diverse Learners. The 22nd International Congress on the Education of the Deaf (ICED 2015).

Vieraiden kielten opetus viittomakielisessä oppimisympäristössä tapahtuu viittomakielellä, eli esimerkiksi tekstit käännetään viittomakielelle ja kieliopilliset asiat selitetään viittomakielellä. Vieraan kielen opiskelussa tulkin välityksellä tilanne on haasteellisempi, sillä kielen opetus perustuu hyvin paljon kuunteluun ja suulliseen vuorovaikutukseen. Tällöin luokassa onkin erikseen mietittävä ja sovittava hyvät käytänteet viittomakielisen oppilaan opetuksen järjestelyistä. On pohdittava muun muassa suomen kielen – siis viittomakieliselle kuuroille oppilaalle vieraan kielen – käytön minimoimista opetus-tilanteissa ja -materiaaleissa. Jos opettaja käyttää tunnilla opettaessaan vierasta kieltä ja tulkki kääntää tämän viittomakielelle, ei viittomakielisen oppilaan kohdalla ole enää kyse vieraan kielen opiskelusta. Vieraiden kielten tunneilla voidaan käyttää myös kirjoitustulkkauksia, jolloin tulkki kirjoittaa opettajan vieraskielisen puheen näkyviin.

Kieli- ja kulttuuritausta ja kuulon puute eivät ole perusteita oppiaineen yksilöllistämiseksi. Mikäli viittomakielinen kuuro oppilas vapautetaan vieraan kielen kuunteluista, siitä tehdään hallintopäätös ja se kirjataan oppimissuunnitelmaan. Mikäli oppilas ei esimerkiksi voi tehdä vieraan kielen kuunteluita, voi kyseiset tehtävät antaa hänelle tekstinä luettavaksi. Myös keskustelut voi toteuttaa kirjoittamalla esimerkiksi chatin avulla. Vieraskielisen kanssa kommunikaatiota harjoitellaan muun muassa kirjoittamisen, puhumisen ja huulioluvun avulla riippuen oppilaan kuulosta ja kielenopiskelukyvystä.

Matematiikassa korostuu matemaattisten viittomien ja merkitys; numeroiden, muotojen ja matemaattisten lauseiden viittominen saattaa poiketa viittomakielisestä ilmaisusta. Mikäli oppilaan suomen kielen taito ei vielä riitä sanallisten tehtävien lukemiseen ja ymmärtämiseen, käännetään ne viittomakielelle.³¹

Musiikin opiskelussa käsitteiden visualisointi auttaa viittomakielistä oppilasta hahmottamaan, mitä tarkoittaa esimerkiksi dynamiikka. Opiskelussa harjoitellaan rytmiikkaa ja tahdissa pysymistä. Eläytyminen on laulujen viittomisessa tärkeää. Kuulon asteesta riippumatta oppilaat saavat mahdollisuuden soittaa tai tutustua myös instrumentteihin.

Liikunnan opetuksessa on huomioitava, että yhteiset ohjeet annetaan kaikille tunnin alussa ennen kuin aloitetaan liikkeen harjoittelu, pelit, tai muu toiminta. Tunnin aikana ohjeiden anto on ajoitettava taukoihin; liikkeen, peli- tai muunlaisten tilanteiden väliin. Pelitilanteisiin liittyvät merkit täytyy antaa äänen lisäksi visuaalisesti, esimerkiksi lipun heilautuksella.³²

31 Rainö, Päivi., & Seilola, Irja. (2008). Matemaattisen diskurssin kielioppia suomalaisessa viittomakielessä. Teoksessa Jaana Keski-Levijoki (toim.), Opettajankoulutus yhteisön luovana voimana – näkökulmia suomalaisesta viittomakielisestä ja viittomakielisten koulutuksesta. Viittomakielisen luokanopettaja-koulutuksen 10-vuotisjuhlakirja 17.10.2008. TUOPE/ Tutkiva opettaja, Journal of Teacher Researcher 6/2008, 59–65.

32 Kärkkäinen, Päivi. 2016. Toimivia järjestelyjä oppiaineittain. Teoksessa Takala Marjatta ja Sume Helena (toim.). Kieli, kuulo ja oppiminen. Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Finn Lectura, s. 182–183.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

Viittomakielisten opetuksessa oppimisen ja koulunkäynnin tukea toteutetaan kuten muidenkin oppilaiden kohdalla. Tuen tarpeen määrittely on aina yksilöllistä, ja yksilölliset erot ovat suuria. Tarvittava tuen taso ja tukimuodot eivät välttämättä ole tiedossa koulua aloitettaessa. Tuen tarve ja tukimuodot eivät myöskään välttämättä säily samoina koko kouluaikaa. Opetussuunnitelman pe-

rusteiden mukaisesti tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaiden oppimisen edistymistä ja koulunkäynnin tilannetta tuleekin arvioida jatkuvasti.

Lähikouluperiaatteen mukaisesti tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja koulussa, ellei oppilaan etu tuen antamiseksi välttämättä edellytä

oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun.³³ Viittomakielisten oppilaiden osalta erityisesti oppimisympäristöön liittyvät tekijät ovat ratkaisevassa asemassa. Osa viittomakielisistä oppilaista opiskelee lähikouluisaan tulkin välityksellä, osa kouluissa, jotka järjestävät perusopetusta kuulovammaisille oppilaille ja osa valtion erityiskouluissa.

Yleinen tuki voi riittää oppilaalle, mikäli hänellä ei ole kielellisiä tai muita oppimiseen liittyviä vaikeuksia. On todennäköistä, että tällöinkin oppilas tarvitsee esimerkiksi ennakoivaa tukiovetusta muun muassa uusien opiskeltavien aihepiirien käsitteistön opetteluun. On suositeltavaa, että viittomakieliselle oppilaalle tehtäisiin kuitenkin jo yleisen tuen piirissä oppimissuunnitelma, jotta kaikki tarvittava tuki ja opetusjärjestelyt tulisivat huolella suunnitelluiksi ja kirjatuiiksi.

Mikäli viittomakielinen oppilas tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on hänelle annettava tehostetua tukea. Kaikki ratkaisut, kuten tehostetun tuen aloittaminen, tehdään jokaisen oppilaan kohdalla yksilöllisesti harkiten hänen tilanteensa perusteella.

Niille viittomakielisille oppilaille, jotka tarvitsevat vahvaa ja jatkuvaa tukea sekä monenlaisia tukitoimia, tehdään erityisen tuen päätös. Erityisesti oppilaat, joilla on kielellisiä vaikeuksia tai kielitaito ei vielä ole kehittynyt riittävästi tai joilla on muita oppimisvaikeuksia, tarvitsevat erityistä tukea. Oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta ja muuta tarvittavaa tukea hänelle laaditun HOJKSin mukaisesti.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen

Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää³⁴. Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti kieli- ja kulttuuritausta eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen. Ennen oppimäärän yksilöllistämistä oppilaalle tarjotaan tukea, kuten tukiovetusta tai osaaikaista erityisopetusta. Myös viittomakielisen oppilaan opetusta ja sisältöjä eriytetään ja hänelle voidaan laatia opiskelun erityiset painoalueet kyseiseen oppiaineeseen. Usein on tarpeen kokeilla oppilaalle paremmin soveltuvia pedagogisia tai oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja, esimerkiksi tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämistä tai erityisiä apuvälineitä. Mikäli nämäkään tukitoimet eivät riitä eikä oppilas pysty suoriutumaan oppimäärästään hyväksytysti, voidaan oppimäärä yksilöllistää. Erityisen tuen piirissä opiskeleva viittomakielinen oppilas opiskelee eri oppiaineita pääsääntöisesti yleisen oppimäärän mukaisesti, hänellä voi tarvittaessa olla yksi tai useampi yksilöllistetty oppimäärä.

Pidennetty oppivelvollisuus ja toiminta-alueittain opiskelu

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Myös osa viittomakielisistä oppilaista kuuluu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään, mikäli arvioidaan, ettei lapsen ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa perusopetukselle säädettyjä tavoitteita yhdeksässä vuodessa.

33 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 7.1.

34 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 7.4.4.

Pidennetty oppivelvollisuus antaa mahdollisuuden vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Oppilaan opiskellessa lähikoulussaan mahdollistaa pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuulumisen opetusryhmän maksimikooksi 20 oppilasta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva on aina myös erityistä tukea saava oppilas.

Päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee opetuksen järjestäjä, joka on velvollinen selvittämään oppilaan vammaisuuden tai sairauden asteen, pelkkä asiantuntijan suositus ei riitä. Kaikki kuulovammaiset eivät automaattisesti kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, vaan päätöstä tulee harkita yllä olevan, opetussuunnitelman perusteiden mukaisen määritelmän pohjalta. Lievisä ja jopa keskivaikeissa kuulovammoissa, joissa koulunkäynti usein sujuu hyvin tukitoimien avulla ja oppilas tulee selviytymään perusopetuksen tavoitteista yhdeksässä vuodessa, ei päätös ole tarpeellinen.

Osa pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevista viittomakielisistä oppilaista opiskelee toiminta-alueittain. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden tai muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaiden oppilaiden opetus järjestetään toiminta-alueittain. Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä.³⁵

Opetushallituksen ohjeistus pidennetystä oppivelvollisuudesta:

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/pidennetty_oppivelvollisuus

35 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 7.4.6.

Erityiset opetusjärjestelyt

Perusopetuslain 18. § mahdollistaa oppilaan opiskelun osittain toisin kuin perusopetuslaissa säädetään ja määrätään, jos erityiset opetusjärjestelyt ovat perusteltuja esimerkiksi oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä. Erityisiä opetusjärjestelyitä voi olla esimerkiksi vamman tai sairauden perusteella tehtävä vapauttaminen jonkin oppiaineen tai oppiaineen osa-alueen opinnoista. Tällaisia tilanteita viittomakielisillä oppilailla voivat olla esimerkiksi musiikin tai kielten jotkin osa-alueet. Vapauttamiseen jonkun oppimäärän opiskelusta kokonaan tulee olla erityisen painavat syyt.

Jos oppilas vapautetaan oppiaineen opiskelusta, oppilaalle ei anneta todistusarviointia tästä oppiaineesta. Jos oppilas vapautetaan jonkin osa-alueen opiskelusta, tätä aluetta ei oteta huomioon arvioinnissa. Erityisistä opetusjärjestelyistä tulee tehdä hallintopäätös, minkä jälkeen oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelmassa kuvataan konkreettisesti, miten oppilaan opiskelu toteutetaan käytännössä. Erityistä tukea saavalla oppilaalla päätös tehdään osana erityisen tuen päätöstä ja edellä mainitut asiat kirjataan HOJKSiin.³⁶

³⁶ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 7.3.2.

Oppimisen arviointi

Viittomakielisen oppilaan arvioinnissa korostuu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti oppilaan tukeminen oman oppimisprosessinsa ymmärtämisessä. Oppilaan oppimista, työskentelyä ja käyttäytymistä tulee arvioida monipuolisesti ja painopisteen tulee olla oppimista edistävässä arvioinnissa. On tärkeää ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä sekä huolehtia siitä, ettei edistymisen ja osaamisen osoittamiselle ole esteitä. Arviointikäytännöt ja palautteen antaminen suunnitellaan ja toteutetaan oppilaiden edellytysten mukaisesti.

Erilaisissa arviointitilanteissa varmistetaan, että oppilas ymmärtää tehtäväksiannon ja saa riittävästi aikaa tehtävän suorittamiseen. Viittomakielisten kohdalla esimerkiksi kokeisiin liittyvät käytänteet on mietittävä oppilaskohteisesti. Oppilaiden mahdollisesti puutteellinen suomen kielen/ruotsin kielen taito tulee ottaa huomioon arviointitilanteita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Niinpä tehtävät on tarvittaessa viitottava oppilaalle. Oppilaalla tulee olla mahdollisuus myös vastata kokeissa viittomakielellä, mikäli suomen kielen taito ei vielä ole riittävä vastaamiseen. Erilaiset näyttö- ja koetilanteet voidaan tarvittaessa järjestää myös tulkin välityksellä tai tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Myös oppilaiden mahdollisesti tarvitsemien apuvälineiden saatavuudesta huolehditaan.

Viittomakielisten kielelliset oikeudet

Suomen perustuslain lähtökohtana on yhdenvertaisuus: ketään ei saa asettaa eri asemaan esimerkiksi kielen tai vammaisuuden perusteella. Perustuslaissa mainitaan myös oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, mikä koskee myös viittomakieltä käyttävien oikeuksia.³⁷

³⁷ Perustuslaki 731/1999, 6 § 2. mom.; 17 § 3. mom.

Yhdenvertaisuuslain³⁸ tehtävänä on ehkäistä syrjintää myös kouluissa. Syrjinnän perusteet ovat samoja kuin perustuslaissa. Syrjintää voi välttää *positiivisen erityiskohdelun* avulla. Se tarkoittaa, että erilaiseen kohteluun on oikeus silloin, kun toimenpiteellä nimenomaan ehkäistään tai poistetaan syrjintää.

³⁸ Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

Viittomakieltä käyttävien kuurojen oppilaiden kannalta tärkeitä ovat yksittäistapauksissa järjestettävät ns. *kohtuulliset mukautukset*³⁹. Termi on peräisin Suomeakin velvoittavasta YK:n yleissopimuksesta vammaisten henkilöiden oikeuksista eikä sitä pidä sekoittaa opetuslalla käytössä olleeseen sanastoon. Viittomakielen tulkkausten tai viittomakielentaitoisen avustajan järjestäminen ovat esimerkkejä viittomakielisen vammaisen oppilaan tarvitsemista kohtuullisista mukautuksista.⁴⁰ Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan kohtuullisten mukautusten epääminen on syrjintää.

1.5.2015 voimaan tullut uusi viittomakielilaki⁴¹ turvaa viittomakielisten kielellisiä oikeuksia perustuslain tarkoittamalla tavalla. Tässä laissa *viittomakielellä* tarkoitetaan suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä. *Viittomakieltä käyttävällä* puolestaan tarkoitetaan henkilöä, jonka oma kieli on viittomakieli – viittomakielisyyttä ei siis ole sidottu kuulovammaan.

Lain tarkoituksena on edistää viittomakieltä käyttävän kielellisten oikeuksien toteutumista ja sen vuoksi viranomaisille asetetaan velvollisuus edistää viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Viranomaisia ovat muun muassa kunnat, joten säädös koskee myös perusopetusta.

Perusopetuslaki toteaa opetuskielen osalta, että kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä.⁴² Tätä on täsmennetty toteamalla, että ainakin viittomakieltä ensimmäisenä kielenä oppineille kuuroille opetus tulee antaa viittomakielellä. Näin opetuksen järjestäjälle on jätetty liikkumavaraa arvioida viittomakielisen opetuksen tarvetta oppilaan kuulovamman asteen perusteella. Myös viittomakielistä opetusta antavan opettajan kielitaidon arvioiminen on opetuksen järjestäjän tehtävä.

Viittomakielilaissa asiaa tarkastellaan laajemmin: viittomakieltä käyttäviä voivat olla kuurojen lisäksi myös muut, joiden oma kieli viittomakieli on. Tämä koskee myös viittomakielen opettamista äidinkielenä.

39 Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 15 § 1. mom.

40 Yleissopimuksesta ks. tarkemmin HE 284/2014 vp

41 Viittomakielilaki 359/2015 ja HE 294/2014 Hallituksen esitys viittomakielilainsiksi

42 Perusopetuslaki 628/1998, 10 §.

"Kun haluat saada kontaktin
viittomakielisiin keskustelijoihin,
kosketa kevyesti käsivarteen
tai olkapäähän ja kerro asiasi,
kuten tässä."

Lisätietoa

Internet-osoitteita

- Opetushallitus
www.oph.fi
- Opettajan verkkopalvelu
www.edu.fi
- Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri
www.valteri.fi
- Kuuloavain.fi-portaali. Tietoa ja tukea kuulovammaisen lapsen vanhemmille.
www.kuuloavain.fi
- Kuurojen Liitto
www.kuurojenliitto.fi
- Kuurojen Museo
www.kuurojenmuseum.fi
- Suomen Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto
www.klvi.fi
- Suomen Kuurosokeat
www.kuurosokeat.fi
- Suomen Viittomakielen Tulkit
<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit>
- Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010–2015.
<http://www.kuurojenliitto.fi/fi/viestinta/sahkoiset-julkaisut#.VnkihNFUCk8>
- SUVI. Suomen viittomakielten verkkosanakirja.
<http://suvi.viittomat.net/> ja
<http://suvi.teckensprak.net/>
- Tarinameri – kuurojen vanhempien kuurojen aikuisten lasten kokemuksia.
<http://publisher.qbrick.com/Embed.aspx?mcid=1D536342176A27C5>
- Viittomakielinen kirjasto
www.viittomakielinenkirjasto.fi

Kirjallisuutta

- Huhtanen, M., Puukko M., Rainò, P., Sivunen N. ja Riitta Vivolin-Karén. 2016. Viittomakielen oppimistulokset perusopetuksen 7.–9. vuosiluokilla 2015. Julkaisut 3:2016. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Jokinen, M. 2000. Viittomakielinen opettajankoulutus. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 7. Helsinki: Opetushallitus.
- Kanto, L. 2016. Viittomakielisen oppijan rinnakkais- ja monikielisyys. OPS 2016 viittomakielen ja kirjallisuuden tukimateriaalit. Opetushallitus. http://www.edu.fi/perusopetus/aidinkieli/viittomakielen/viittomakielisen_oppijan_monikielisyys.
- Killi, J. & Pollari, K. (toim.) 2012. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:3. Hei, kato mua! Vuorovaikutus ja hyvinvointi kuurojen ja huonokuuloisten lasten elämässä.
- Määttä, P., Lehto, E., Hasan, M., & Parkas, R. (toim.) 2005. PS - kustannus. Lapsi kuulolla. Opas kuulovammaisen lapsen opettajille ja kasvattajille.
- Rainò, P. 2015. Suomen viittomakieliset uuden uhan edessä teoksessa A.-K. Mustaparta (toim.) Kieli koulun ytimessä – näkökulmia kielikasvatukseen. Oppaat ja käsikirjat 2015:15. Opetushallitus. <http://live.grano.fi/tuotanto/o/opetushallitus/suomen-viittomakieliset-uuden-uhan-edessa/>.
- Salonsaari Maria-Elisa, Haaksilahti Tiina, Laatikainen Sari, Rainò Päivi, Aunola Ulla (toim.). 2012. Viiton ja ohjaan. Viittomakielen ohjaajan oppikirja. Opetushallitus.
- Selin-Grönlund, Pirkko, Rainò, Päivi & Martikainen Liisa. Kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumäärä ja opetusjärjestelyt. Selvitys lukuvuoden 2013–2014 tilanteesta. Raportit ja selvitykset 2014:11, Opetushallitus.
- Snellman, S. & Lindberg, T. 2007. Studio Lindberg. Apua – kuulovammainen oppilas luokassani.
- Takala, Marjatta & Sume, Helena (toim.). 2016. Kieli, kuulo ja oppiminen. Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Finn Lectura.

Painettu
ISBN 978-952-13-6246-0
ISSN 1798-8950

Verkkojulkaisu
ISBN 978-952-13-6247-7
ISSN 1798-8969

Viittomakieltä käyttävät oppilaat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Osa heistä opiskelee viittomakielisissä ryhmissä ja osa ryhmissä, joissa on sekä puhuttua että viittomakieltä käyttäviä oppilaita. Julkaisuun on koottu perustietoa ja vinkkejä heidän opetuksensa järjestämisen tueksi.

Viittomakieliselle oppilaalle *saavutettavuus* tarkoittaa ennen kaikkea mahdollisuutta käyttää viittomakieltä päivittäin kaikissa tilanteissa. Vahva viittomakielen taito mahdollistaa muun oppimisen. Viittomakielisten opetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan ja viittomakielisestä yhteisöstä.

Lisäaineistoa viittomakielisten opetuksen hyvistä käytänteistä löydät mm. Opettajan verkkopalvelusta www.edu.fi.